

Oponentský posudek disertační práce
ANNY KARENINOVÉ
CÉLINE V ČECHÁCH,
ÚRS FFUK

Disertační práce Anny Kareninové je v prvním plánu neobyčejně obsažným – a pečlivě zdokumentovaným přehledem recepce Célinova díla v Čechách, ale nejenom tím. Autorka systematicky věnuje pozornost řadě dalších témat, jež vytvářejí této hlavní linii nezbytné pozadí, popřípadě umožňují zařadit prezentované texty do širších souvislostí. Ve své práci pojednala zhruba tyto okruhy:

- 1) Francouzský předválečný, válečný a poválečný kulturně-politický kontext, do něhož se začleňují Célinovy texty.
- 2) Průběžná recepce Célinových textů ve Francii.
- 3) Český předválečný, válečný a poválečný kulturně-politický kontext, do něhož se začleňují překlady Célinových děl.
- 4) Průběžná recepce Célinových textů v Čechách.
- 5) Průběžná recepce Célinových textů v dalších zemích.

K tomu je třeba připočíst biografickou a bibliografickou faktografii týkající se samotného Célinea.

Už toto je obrovský záběr, který si vyžádal značné pracovní nasazení. Ale materiál, jež se autorce podařilo soustředit, nadto přirozeně vedl k řadě dalších otázek, k nimž musela zaujmout postoj. Z nich zejména dvě jsou centrální: Céline jako umělecký tvůrce a reformátor francouzské prózy a Céline jako nositel určitých ideových postojů, v jeho konkrétním případě silně deformovaných viscerálním antisemitismem.

Je pozoruhodné, ačkoli vlastně nijak překvapivé, do jaké míry se postup, jež Anna Kareninová zvolila – co nejúplnější soustředění dokumentů všeho druhu (recenze původních vydání, bibliografie překladů, recenze překladů, publicistické články, odborné studie apod.) –,

přináší jedinečný materiál k tomu, aby právě tyto dvě otázky byly seriózně diskutovány. A nepřekvapuje, že už od prvních reakcí se rýsuje určitá nejednoznačnost v jejich zodpovídání. Za svou osobu musím říci, že četba dokumentů, jež kniha předkládá, mi pomohla uvidět Céline (s nímž jsem si nikdy pořádně nevěděl rady) komplexněji.

Za nejpřínosnější pokládám perfektní zdokumentování českého přijetí Célinovy románové prvotiny *Cesta do hlubin noci*. Na knihu upozornil z Paříže Richard Weiner a nakladatelství Borový zareagovalo okamžitě. Po vydání Zaorálkova překladu (1933) následuje série reakcí (příživěná Célinovou návštěvou Prahy), jejichž přehlídka nás dnes může naplnit nostalgií: recenze jsou vesměs mimořádně informované, erudované, garantované jasným kritickým názorem a plné bystrých postřehů. Pokud Václav Černý žehrá na „zápečnost“ tehdejšího českého tisku, mně se to tak nejeví. Mezi texty, jež autorka cituje, rozhodně stojí za přečtení recenze Josefa Hory („Célinův Bardamu je (...) obraz vykořeněného intelektuála, a proto řeč městského podzemí působí u něho děsivě groteskním účinkem“), Karla Čapka (jež se mi vůbec nejeví jako nechápavá, naopak jako jedna z nejlepších: Čapek vykládá Célinovu deziluzivní vizi světa jako kombinaci „šklebu městské periferie“ a „medického cynismu“ a Céline vidí jako „moderního pokrytce, který se stydí za své svědomí, za svou měkkost, za svou vůli sloužit“), článku scénáristy Otty Rádlu, recenze Vašicova a samozřejmě soud Šaldův. Ale dobře vyargumentované jsou i recenze, jež Céline nepřijímají. Překvapením je skvělý strukturální rozbor Trostův, byť dochovaný pouze v tezích.

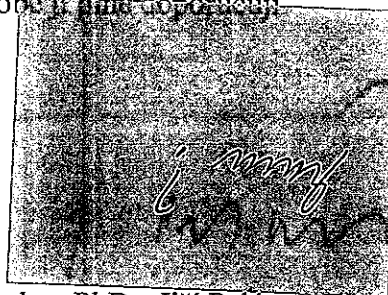
Kniha dále dokumentuje pokračující český zájem o Célinovo dílo, přijetí překladu jeho druhého románu – už problematičtější – a rané prvotiny, dramatu *Církev*, kdy je, jak se zdá, velkoryse přehlédnuto, že zde zřetelně zaznívá antisemitská nota. (Snad to lze pochopit: drama, napsané ještě ve dvacátých letech a rozhodně pozoruhodné, je koncipováno jako „satira“ a protižidovský výpad je jen jeden z mnohých). Reakce na *Školu mrtvol* z r. 1938 (Winter, Červinka) však už zní jiným tónem.

V dalším Kareninová dokládá, jak Céline svými protižidovskými pamflety svou pozici na kulturní scéně neodvolatelně zkomplikoval. Je zajímavé sledovat, jak se v poválečné recepci rýsuje tendence oddělit Céline ideologa od slovesného umělce. Vrcholným projevem této tendence jen nejspíš postoj Lea Spitzera (Žida, ze kterého nástup německého nacismu učinil doživotního ahasvera), když – už po válce – cituje přímo z Bagatelles pour un massacre sekvenci nadávek adresovaných Židům na doklad životnosti rabelaisovské jazykové kreativity ve francouzském literárním vývoji. Po Spitzerovi už něco takového nikdo nezopakuje: stejná

tendence – tentokrát s předběžným vytěsněním pamfletů - nicméně zaznívá i z některých českých vyjádření z posledních desetiletí (Zdeněk Vašíček, Bohumil Hrabal aj.). Nejsm si jist, je-li to možné: jedinečná Célinova stylistická reforma spočívá nejen v tom, že užil neliterární, orální jazykové gesto, ale hlavně v tom, že tento nový jazyk je mimořádně prosycen emocemi, a některé z emocí, jež ho nesou, mají těžko omluvitelnou motivaci. Ze Célinova životopisu lze nabýt dojmu, že se v reálu jako antisemita snad ani nechoval, byl antisemitou především jako spisovatel. To, že to byl prastarý, téměř folklorní antisemitismus, který neměl mnoho společného s nacistickými rasovými teoriemi, není dostatečnou omluvou. Je vskutku zvláštní skutečností, že Céline je snad jediný moderní „klasik“, jehož dílo má skvělou kritickou edici, ta je však (a nejspíš zůstane) neúplná: zhruba pětina jeho textů je po zdánlivě antikvovaném způsobu odkázána mezi „libri prohibiti“.

Uvádím tu těchto několik glos na doklad toho, že Kareninová odvedla skvělou práci a dala našemu uvažování o Célinovi nový impuls. Imponuje mi i skutečnost, že autorka se odhodlala nabídnout jako disertaci text, který nemá charakter klasické monografie, ale který přesto naprosto přesvědčivě prokazuje kvality vědecké práce a může být vzorem pro podobná zadání. Hlavní práce byla odvedena na poli heuristickém – a akribie, s níž byla zdokumentována recepcce Célinova díla nejen v českém, ale i v euro-americkém kontextu, budí vskutku respekt – , ale neméně je třeba ocenit i autorčin dobře rozvržený a výkladově výborně zvládnutý interpretační komentář. Stejného ocenění si zaslouží i rozsáhlé bio-bibliografické rešerše týkající se identifikace často zapomenutých osobností, práce se sekundární literaturou a pečlivě zpracovaný doprovodný aparát.

Práci pokládám za nadstandardní a k obhajobě ji ~~ji~~ ~~namě~~ doporučuji

doc. PhDr. Jiří Pelán, Ph.D.,

oponent

Praha, 1. 4. 2012